

Stereotypier

- en korrelationsstudie av europeiska studenters explicita och implicita stereotypier gentemot personer av annat etniskt ursprung.

Mia Bredford och Ulla Hansson

Lunds Universitet

Kandidatuppsats Ht 2002

Handledare: Fredrik Björklund, Sven Birger Hansson & Bert Westerlundh

Examinatorer: Mats Nyström & Roger Sages

Abstract

The purpose of this study was to explore stereotypes of various races with four different measures. We used Greenwald's Implicit Association Test, a racism questionnaire and a picture test as well as a measure of willingness to show prejudice. An instruction was given prior to the test indicating that this research involved attitudes towards people with different ethnic origin. Our participants were students with European heritage i.e. whose parents were born in Europe ($N = 62$). The study showed that the explicit measures and the implicit one had not but that the explicit ones had significant correlations with each other. There was a significant effect ($p < .000$) in Greenwald's test showing implicit stereotype but a reversed effect of preferring the outgroup in the picture test.

Stereotypier - en korrelationsstudie av europeiska studenters explicita och implicita stereotypier gentemot personer av annat etniskt ursprung.

Bakgrund

Det första intrycket påverkar ofta vårt sätt att se på en person även i fortsättningen. I dagens samhälle med högt tempo och snabba möten mellan människor har detta första intryck blivit allt viktigare. Det finns tyvärr många felkällor i våra bedömningar. Det är ett välkänt faktum att vi använder oss av starkt förenklade, värderande uppfattningar, så kallade stereotypier, om både personer och grupper. Att det mänskliga sinnet måste tänka med hjälp av kategorier och att detta är ett normalt universellt fenomen formulerades redan av den amerikanske psykologen Gordon Allport 1954.

Stereotypierna fungerar som enkla mallar för hur människor och grupper är och fungerar. De hjälper oss att hushålla med våra kognitiva resurser. Det förenklar tolkningsprocessen men ökar samtidigt risken för en alltför hög grad av generalisering.

Så kallade kognitiva scheman ger oss generell kunskap om vad som karakteriserar en individ eller grupp och de vägleder oss i vårt handlande. Vi parar ofta ihop vissa egenskaper med en viss grupp vilket tenderar att dra alla över en kam och kategorisera i ”vi och dom”. En gång etablerade är stereotypierna mycket resistent mot förändring. Problem uppstår då stereotypierna avseende en sådan grupp grundar sig på felaktiga antaganden. Våra förväntningar ligger nämligen till grund för våra *fördomar*.

Stangor & Schaller (1996) belyser en annan viktig aspekt, nämligen kopplingen mellan stereotypier och självkänsla. Individer med låg självkänsla utvecklar fler och starkare stereotypier än de med god självkänsla. På kollektiv nivå kan stereotypierna öka hos en hel grupp om deras självkänsla tillfälligt utsätts för ett hot.

Inom social kognition är begreppen stereotypi, attityd, fördom och diskriminering intimt relaterade till varandra. Det vi är intresserade av att undersöka är hur stereotypier och rasfördomar hänger samman. Först definierar vi ett antal begrepp nödvändiga för vår redovisning.

Stereotypier. Stereotypier definieras som kognitiva strukturer som innehåller våra kunskaper, övertygelser och förväntningar om olika sociala grupper (Kunda, 1999 s. 315). Termen förekom så tidigt som 1922 och avsåg de mentala bilder vi skapar av människor i olika grupper och som används av oss för att ge andras beteenden mening (Lippmann, 1922). Stereotypierna innehåller både en individuell och en kollektiv nivå. På den individuella nivån systematiserar och förenklar vi tillgänglig information för att skydda existerande värderingar. På den kollektiva nivån erbjuds vi kulturellt accepterade förklaringar till olika händelser och

dessutom rättfärdigar vi vår egen grupps beteende i relation till andra grupper (Stangor & Schalter, 1996 s. 19). Stereotypierna kan ses som en produkt av rådande kultur som överförs från föräldrar till barn, men också via kamrater och media. Vidare speglar stereotypierna djupa mänskliga behov som att känna tillhörighet till den egna gruppen, att känna oss överlägsna andra och att försvara vår egen sociala rang. Slutligen är stereotypierna resultat av vårt behov av att kategorisera omvärlden (Kunda, 1999 s. 314).

Attityder. Begreppet attityd är en människas inställning till något och kan sägas innehålla tre olika komponenter; en kognitiv, en affektiv och en handlingsinriktad komponent. Attityder är fördelaktiga eller icke-fördelaktiga inställningar mot sociala objekt som t.ex. människor och platser (Greenwald & Banaji, 1995). Både attityder och det närbesläktade begreppet stereotypier kan vara såväl uttalade som underförstådda.

Fördomar. Fördomar definieras som en negativ attityd eller känsla mot en socialt definierad grupp samt varje individ medlem i denna grupp (Dovidio, Brigham, Johnson & Gaertner, 1996 s. 278). Det är just känslokomponenten som skiljer fördomen från stereotypin. Ofta används fördomarna både snabbt och omedvetet. Tillämpad på en specifik folkgrupp kallas fördomen för rasism.

Diskriminering. Diskriminering kan sägas vara ett selektivt beteende mot individer på grund av deras grupp tillhörighet (Dovidio, Brigham, Johnson & Gaertner, 1996 s. 239). Detta gäller dock endast om vi förvägrar individer eller grupper samma behandling som vi ger andra och som alla kan sägas ha rätt till. Diskriminering baserar sig på att vi särskiljer människor p.g.a. naturlig eller social kategorisering, något som inte har med deras kapacitet eller meriter att göra. Särbehandling av män respektive kvinnor kallas könsdiskriminering. Om man istället särbehandlar en folkgrupp talar vi om etnisk diskriminering.

Haloeffekten. Haloeffekten beskrivs som en tendens att göra en global bedömning av en person istället för att särskilja egenskaper och nivåerna på dessa. Detta innebär att när vi bildar oss en uppfattning av en ny person fäster vi alltför stor vikt vid en viss egenskap vilken generaliseras till andra egenskaper. Följdaktigen höjer man eller sänker nivån felaktigt på de andra egenskaperna baserat på den första. Haloeffekten kan därmed sägas vara observatörens misslyckande att särskilja olika aspekter av en persons prestation. Vidare leder detta till en högre korrelation mellan nivåer på de olika egenskaperna än vad som är "sant" (Pulakos, Schmitt & Ostroff, 1986). Forskning visar att även yttre egenskaper så som ett fördelaktigt utseende kan ge en haloeffekt. Attraktiva människor bedöms ofta positivt även i andra avseenden gällande inre egenskaper.

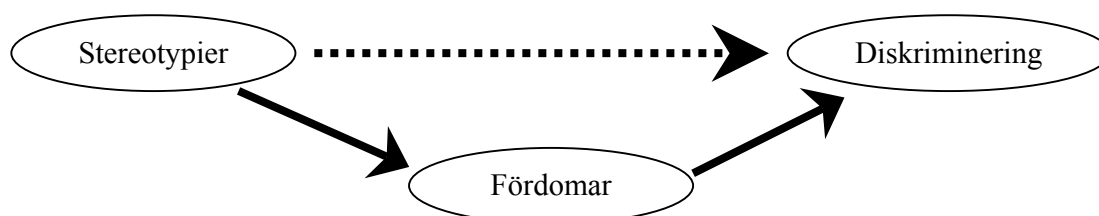
Implicita och explicita kognitiva processer. Kortfattat är implicita kognitiva processer är omedvetna för individen och omöjliga att kontrollera när de sker automatiskt (Bodenhausen & Macrae, 1996, s. 230). Explicita kognitiva processer är motsatsen d.v.s. de är till en viss grad medvetna och kontrollerbara.

Ingrupp och utgrupp. Vi kategoriserar människor i olika grupper efter status, ras, kön, ålder o.s.v. hela tiden i vårt samspel med andra. Behovet av att känna tillhörighet till en grupp är viktigt för vår självkänsla. Vi särskiljer vår egen grupp, ingruppen, och ger den då ett högre värde i relation till utgruppen. I vår studie talar vi om utgruppen som andra etniciteter.

Problemformulering

I vårt arbete ville vi närmare studera sambandet mellan stereotypier och rasfördomar. Dagens samhälle kan i allt högre grad betraktas som mångkulturellt. Vi ställs ständigt inför frågor som berör invandring, fördomar och diskriminering. En stor del av dagens forskning i ämnet har fokuserat på att försöka bestämma när stereotypier aktiveras hos människor och vilka individuella skillnader som finns i denna process (Kunda, 1999 s. 317).

Forskarna Dovidio, Brigham, Johnson och Gaertner 1996, menar att begreppen stereotypier, fördomar, attityder och diskriminering hänger samman enligt modell nedan (se figur 1). Fördomar är negativa attityder och kan resultera i diskriminering. Dovidio et al antar att även stereotypier innehåller negativa egenskaper och kan därför leda till diskriminering utan negativa attityder.

Figur 1. Möjligt samband mellan stereotypier, fördomar och diskriminering (Dovidio et al, 1996 s. 284).

Flertalet studier som har gjorts rör förhållandet mellan angloamerikaner och afroamerikaner. Den mest kända undersökningen utfördes av Patricia Devine 1989 och blev startpunkten för den nuvarande forskningen. Hennes klassiska försök visade att stereotypier och fördomar bland angloamerikanska studenter automatiskt aktiveras gentemot afroamerikaner.

Devine tog med hjälp av the Modern Racism Scale (MRS) ut personer med stark rasfördom och med svag, vilka hon sedan testade med ett implicit mått. Hon fann inga skillnader mellan individerna utan alla svarade med att aktivera sin stereotypi av svarta oavsett hur mycket fördomar de hade. Detta menar hon berodde på att alla människor genom socialisationsprocessen har samma kunskap om kulturella stereotypier som automatiskt aktiveras när individen stöter på en person från en minoritetsgrupp (Dunton & Fazio, 1997, s. 317).

Hennes resultat och metod har ifrågasatts av andra forskare. Fazio, Jackson, Dunton & Williams (1995) riktade stark kritik mot Devines sätt att med hjälp av MRS urskilja icke-fördomsfulla och fördomsfulla. Fazio et al fann i eget bruk av MRS att den även mätte konservatism och att en icke-fördomsfull person som var konservativ fick ett högt rasismvärde. Dessutom ansåg de att det gick att utläsa i testet att målet var att testa fördomar och därmed kunde stereotypier undertryckas av en del försökspersoner. (Kunda, 1999 s. 333).

Fazio et al gjorde 1995 en studie som efterföljde Devines undersökning. De skapade ett bildtest som skulle vara ett bättre implicit mått än de ord som Devine hade använt sig av.

Resultaten indikerade att det fanns individuella differenser mellan de fördomsfria och de fördomsfulla. För att ta reda på om dessa skillnader var relaterade till andra sätt att mäta fördomar så gick Fazio et al vidare i sina experiment. Bl.a. lät man vita försökspersoner interagera med en svart försöksledare och detta visade samband med samma bildtest som i tidigare undersökning. Det visade sig även efter de senare experimenten att individuella skillnader existerade och Fazio et al fick resultat som motsade sig de som Devines fått fram.

Senare har det visat sig att även om det är så att rasfördomar och stereotypier fungerar automatiskt och är oavsiktliga, omedvetna och utanför individens kontroll så finns det situationer där det går att förhindra aktivering. Båda grupperna aktiverar automatiskt sina stereotypier men endast de som är icke-fördomsfulla kan vid lämpliga tillfällen undertrycka dem. Devine kom fram till att det krävs mycket tid och uppmärksamhet för att medvetet kunna förändra sina egna attityder och övertygelser.

Man har visat att fördomar trots allt kan kontrolleras medvetet, t.ex. genom att försökspersonerna har en gemensam förståelse för något, att de s.k. delar samma verklighet, vilket gör att den sociala interaktionen mellan individerna av olika ursprung ökar (Lowery & Sinclair, 2001).

Dina Bern genomförde 2001 en undersökning på gymnasieelever i två skolor i södra Sverige. Den ena skolan var belägen i ett område med betydligt fler invandrare än i den andra skolan. Bern använde sig av uppsalamodellen av MRS och ett bildtest utarbetat av Bert

Westerlundh vid Lunds psykologiska institution 2001 för att mäta explicita stereotypier. The Modern Racism Scale utvecklades av Bo Ekehammar, 1996. Den mäter förtäckta fördomar och är anpassad till skandinaviska förhållanden. Från början bygger Ekehammars skala på the Modern Racism Scale konstruerad av J. B. McConahay, 1986.

Berns studie visade bland annat att bilderna på svarta personer visade en uttalad haloeffekt, d.v.s. att vackra svarta personer betraktades genomgående mycket positivt. Den visade också att man i hennes undersökningssituation skattade utgruppen svarta mer positivt än andra grupper.

Westerlundh, Bern, Hansson och Bäckström, (2001) bygger vidare på Berns studie 2001. De mätte stereotypier och sociala attityder hos ett antal 16 – 17-åringar. Man använde tre olika test; the Modern and Classical Racial Prejudice Scale (Akrami, Ekehammar & Araya, 2000), B. Westerlundhs bildtest, en skala för att mäta inställningen till våld samt en instruktion inför testningen. Instruktionen innan testet var olika för experiment och kontrollgruppen. Experimentgruppen fick en manipulerad instruktion för att se om denna kunde förändra resultatet jämfört med kontrollgruppen. The Modern Racism Scale har ytterligare utvecklats av N. Akrami, B. Ekehammar och T. Araya, 2000. Det finns nu en version som kallas the Modern and Classical Racial Prejudice Scales och som blandar öppet direkta fördomsfulla påståenden med indirekta mer subtila fördomsfulla påståenden. De senare stämmer enligt Akrami, Ekehammar och Araya bättre överens med föreställningar i dagens Sverige.

Denna studie bekräftade tidigare positiv skattning av utgruppen, det vill säga försökspersonerna föredrar, i mycket hög grad, svarta ansiktsbilder framför vita. Dessutom fann man en ännu starkare omvänd effekt för vita ansikten. Man nedvärderar sin egen etnicitet och övervärderar, i detta fallet, de svarta för att inte avslöja de negativa stereotypier man egentligen har mot dem. Man fann även att medveten antirasism inte skyddar individen från omedveten diskriminering. Trots implicita fördomar så väljer man att explicit maskera dem för att framstå som icke-fördomsfull. Det görs genom att överbetona andra enkla kategoriseringar än den etniska.

Med den senare studien som utgångspunkt ville vi i vår undersökning förtydliga tidigare framkomna resultat. Är det så att explicita och implicita mått verkligen inte är korrelerade med varandra och kan man få fram en överskattning av utgruppen relaterad till en haloeffekt genom en given instruktion, vilket Westerlundh et al. (2001) visade på? Vi valde att göra undersökningen i en korrelationsstudie och kunde på så sätt även jämföra de explicita måtten med varandra.

Mätmetoder

I vår undersökning kombinerade vi det s.k. Implicit Association Test (IAT) med fyra olika frågeformulär. Genom ett indirekt mått ville vi komma åt omedvetna processer. Med indirekt mått avses test där man inte informerar försökspersonerna om vad försöket egentligen går ut på (Greenwald & Banaji, 1995) och där man använder någon annan metod än självrapportering för att registrera resultatet. Greenwalds IAT-test, konstruerat 1998, har visat sig vara ett lämpligt mått på implicita stereotypier. Försökspersonens reaktion på olika stimuli registreras. Avsikten med testet är att så snabbt som möjligt associera olika begrepp med varandra.

I testet ingick fyra olika kategorier: svenskt/positivt, svenskt/negativt, utländskt/positivt och utländskt/negativt. Det går fortare att associera begreppen svenskt/positivt än begreppen svenskt/negativt. Genom att kombinera positiva och negativa ord med olika svenska och utländska namn testades den så kallade IAT-effekten, vilken mäts i skillnad i reaktionstid. De associerade kategorierna (svenskt/positivt - utländskt/negativt) har kortare reaktionstid än de icke associerade (utländskt/positivt - svenskt negativt). Det är svårt att dölja sina stereotypier och fördomar i IAT-testet och man blir så att säga avslöjad i form av längre reaktionstider.

Vi använde oss av följande tre instrument för att mäta explicita stereotypier och fördomar; the Modern and Classical Racial Prejudice Scale (Akrami, Ekehammar, Araya, 2000), ett bildtest konstruerat av B. Westerlundh, Lunds Universitet (2001) och the Motivation to Control Prejudiced Reactions (Dunton & Fazio, 1997), och därtill en kontroll på bildtestets fungerande. Alla är direkta mått, det vill säga försökspersonen kan visa sina stereotypier och fördomar mer eller mindre öppet och insamling av svar sker genom självrapportering. Mer öppet direkt fördomsfulla frågor blandas med modernare indirekt fördomsfulla frågor. Dessutom har man blandat in frågor som egentligen inte har med fördomar att göra för att det inte ska vara alltför lätt att genomskåda avsikten med testet.

Bildtestet, utformat av B. Westerlundh vid psykologiska institutionen i Lund, avsåg att mäta raspreferens och haloeffekten. I testet skulle 12 ansiktsbilder av olika etniskt ursprung (svart, vit, gul) och olika utseende (snygg – ful) bedömas på en sjugradig skala utifrån tio olika egenskaper. I kontrollbetingelsen skulle de 12 bilderna bedömas igen fast nu endast utifrån de tre egenskaperna ung/gammal, vacker/ful och välvårdad/ovårdad.

Slutligen fick försökspersonerna svara på ytterligare ett frågeformulär konstruerat av Dunton & Fazio, 1997, kallat the Motivation to Control Prejudiced Reactions Scale (MCPR-S). Testet är ett instrument för självrapportering och avser att mäta individuella skillnader i motivation för att kontrollera fördomsfulla reaktioner. Av frågorna framgick det ganska

tydligt att det var fördomar vi hade för avsikt att mäta och därför lades formuläret näst sist innan kontrollbildtestet i frågeformulärshäftet.

Metod

Pilotstudien

Ett av testen vi använde var ett bildtest (B. Westerlundh 2001) bestående av tolv bilder på 6 kvinnor resp. 6 män med varierad etnicitet (svart, vit eller gul) och antingen attraktivt eller mindre attraktivt utseende (se bilder i bilaga 1). Personerna i den attraktiva kategorin karaktäriserades av att de var unga, vackra och välvårdade d.v.s. de motsvarade det västerländska skönhetsidealet. För att undersöka att bilderna som vårt bildtest innehöll verkligen mätte vad de avsåg så valde vi att göra en pilotstudie. Varje bild bedömdes på faktorerna vacker/ful, ung/gammal och vårdad/ovårdad och mättes på en skala från 1 till 5. Vi testade 30 personer som vi fick tag i genom att fråga förbipassande studenter.

Resultaten vi fick fram visade att de svarta bilderna skilde sig signifikant åt vad gällde faktorn ”ung” ($t(29) = -11.81; p = .00$) såväl som ”vacker” ($t(29) = -7.53; p = .00$) och ”vårdad” ($t(29) = -3.34; p = .00$). Det vill säga att de svarta bilderna som skulle vara attraktiva var det ($M = 13.93$ resp. $19.00; SD = 2.39$ resp. $1.89; t(29) = -10.52; p = .00$). Även bilderna på de ”gula” personerna skilde sig åt på faktorerna ”ung” ($t(29) = -15.19; p = .00$), ”vacker” ($t(29) = -7.91; p = .00$) och ”välvårdad” ($t(29) = -5.28; p = .00$) och visade en signifikant skillnad mellan attraktiva och mindre attraktiva bilder ($M = 12.00$ resp. $19.9; SD = 2.79$ resp. $2.23; t(29) = -11.94; p = .00$). De vita bilderna uppvisade inte de skillnader som vi sökte. Bilderna visade sig tolkas tvärt emot vad vi sökte i kategorin ”ung” ($t(29) = 2.57; p = .02$). Kategorin ”vacker” visade ingen signifikant skillnad alls ($t(29) = .13; p = .90$). ”Välvårdad” uppvisade en signifikant skillnad ($t(29) = -3.34; p = .00$). Den sammanlagda attraktiva faktorn visade sig trots allt vara signifikant ($M = 13.77$ resp. $15.17; SD = 2.67$ resp. $2.23; t(29) = -2.64; p = .01$), men med tanke på de enskilda värdena på de tre egenskaperna så kändes det oväsentligt. Vi bestämde oss tillsammans med bildtestets skapare Bert Westerlundh för att byta ut de vita bilderna mot fyra nya som han bidrog med. Någon ny pilottestning på de nya bilderna gjorde vi inte p.g.a. tidsbrist utan valde istället att i vårt slutgiltiga frågeformulärshäfte lägga in ett kontrolltest.

Vi använde .05 signifikansnivå ($p < .05$) och *two-tailed* test när vi jämförde bilderna.

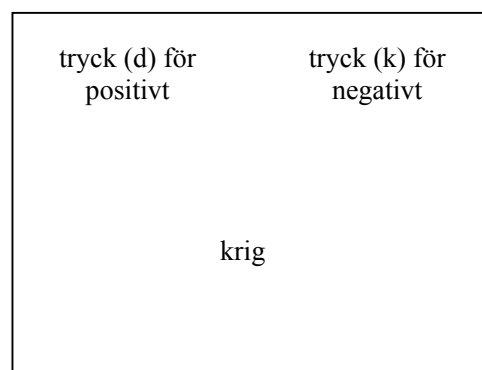
Försökspersoner

Vi valde att undersöka studenter vars båda föräldrar är födda i europeiska länder. Det sammanlagda antalet försökspersoner uppgick till 62, men med fyra bortfall blev antalet vi kunde använda oss av 58. Bortfallen rörde sig om osystematiska fel. Två av deltagarna hade

fler än 25 % fel på IAT: t vilket enligt Greenwald et al (1998) indikerar att testet inte utförts på rätt sätt och plockades därför bort. En av försökspersonerna hade till synes oavsiktligt hoppat över en sida i frågeformuläret. Ytterligare en deltagare föll bort eftersom han och hans föräldrar var födda i ett utomeuropeiskt land. Av de 58 försökspersonerna var 32 kvinnor och 26 män. Åldern sträckte sig från 18 till 51 år ($M = 23.5$; $Mdn = 21$).

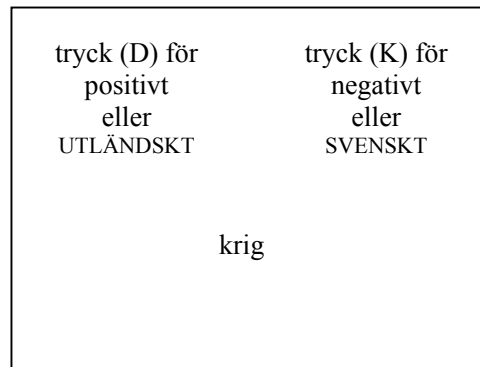
Frivilliga till testet fick vi då en f.d. psykologstudent som numera arbetar som lärare, gjorde ett besök i Lund med sina elever, genom att fråga vänner och studenter i området runt **Mundsia** universitetets psykologinstitution. Vi gav ingen ersättning åt deltagarna i experimentet. I vår studie ville vi korrelera implicita med explicita mätmetoder av stereotypier och dessutom jämföra flera explicita mått. Det implicita testet vi använde oss av var Greenwalds IAT-test, Implicit Association Test. Den explicita aspekten testade vi med hjälp av fyra enkäter. Enkäterna bestod av ett test baserat på Akrami, Ekehammar och Arayas *Modern and Classical Racial Prejudice Scale* frågor, ett bildtest konstruerat av Bert Westerlundh, Lunds universitet (2001) med en kontroll och the Motivation to Control Prejudiced Reactions Scale (Dunton & Fazio 1997).

Implicit Association Test. IAT är ett test i vilket man ska klassificera ord som dyker upp på datorskärmen så fort som möjligt. Vid eventuell feltryckning så dyker ett rött "x" upp och personen kan inte gå vidare förrän rätt tangent tryckts ner. I vårt experiment skulle försökspersonerna avgöra om orden var positiva eller negativa, svenska namn eller utländska namn. Detta gör man genom att antingen trycka på "D" eller "K" tangenten. Experimentet består av sju block där två block utgör det egentliga testet, de s.k. testblocken. I varje testblock visas orden slumpvis 40 gånger. I övningsblocken sker denna upprepning 24 gånger. Testet är organiserat så att det först handlar om att kategorisera ord som antingen positiva eller negativa (se Figur 2).

Figur 2. Övningsblock 1.

Sedan får man kategorisera namn som antingen svenska eller utländska (övningsblock 2). Därefter följer ett övningsblock där de två uppgifterna kombineras så att exempelvis *positivt* och *utländskt* kategoriseras tillsammans. Det fjärde blocket har samma förutsättningar som föregående block, men är ett testblock (se Figur 3).

Figur 3. Testblock.

I de två följande övningsblocken byter *svenskt* och *utländskt* plats så att om *svenskt* tidigare var till höger på skärmen återfinns det nu till vänster. Först står *svenskt* och *utländskt* ensamt (övningsblock 4) och sedan kombineras *negativt* med *utländskt* om det i det tidigare testblocket kombinerades med *positivt* (övningsblock 5). Sista blocket är ett testblock och ser ut som föregående block. Eftersom man i tidigare forskning har påvisat en ordningseffekt, vilken innebär att man har lättare för att genomföra det första testblocket än det andra, byter testblocken plats så att hälften av försökspersonerna först möter *utländskt* kombinerat med *positivt* och hälften *utländskt* med *negativt* (Greenwald et al 1998).

Då försökspersonerna skulle utföra datortestningen fick de ingen annan instruktion än den som stod i programmet och förekom innan varje block av testningen. De fick läsa sig till hur testningen skulle genomföras och att de skulle svara snabbt, men korrekt. Instruktionen hade för avsikt att utesluta eventuellt slumpmässigt svarande och att de inte hade förstått instruktionerna. Sidan talade också om ifall kommande block var övning eller test. Under tiden blocken kördes visades kategorierna, exempelvis positivt/utländskt och negativt/svenskt tillsammans med de tangenter som tillhör respektive kategori, i skärmens övre del. För att underlätta för deltagarna hade namn och ord olika färg. Namnen/orden som skulle kategoriseras visades centralt på skärmen.

Tiden aktuell för testningen var från det att orden visades på skärmen till dess att tangenten tryckts ner. Om fel svar angavs så registrerades detta av datorn.

Eftersom vi var intresserade av implicita attityder gentemot människor av annan etnicitet valde vi utländska och svenska namn som parades ihop med antingen positiva eller negativa ord. De utländska namnen var: *Dragan, Omar, Pedro och Abdul* och de svenska namnen var: *Karl, Stefan, Jonas och Johan*. De positiva orden var: *lycka, kärlek, glädje och fred* och de negativa orden var: *krig, svält, hat och misär*. De flesta orden lånade vi från Andersson och Nilsson (2001). Vi valde att byta ut deras svenska namn då de hade använt sig av svenska smeknamn och vi ville undvika den eventuella effekt detta skulle kunna ha på försökspersonerna.

Modern and Classical Racial Prejudice Scale. Enkäten innehöll 32 påståenden (se bilaga 2) och av dessa var 17 hämtade och översatta från Akramis et al, 2000, Modern and Classical Racial Prejudice Scale. För att inte ge ett allt för stort intryck av att vi ville se till deras fördomar så lade vi till 15 s.k. filler items, vilka gällde allt från djurförsök och skola till arbetsmiljöfrågor. Efter varje påstående följde en femgradig skala, som sträckte sig från 1 = instämmer inte alls till 5 = instämmer helt.

Bildtester. Enkätbrevet innehöll två bildtest utformade från pilotstudien vi gjorde innan experimentet. Första gången försökspersonerna gjorde testet fick de bedöma bilderna på tio egenskaper (se bilder i bilaga 1) där de fick två motpoler och där emellan på en sjugradig skala skulle bedöma åt vilket håll personen på bilden lutade i egenskap. T.ex. så skulle man först bedöma ”lugn” mot ”ängslig” med hjälp av 1 till 7.

Allra sist av de fyra frågeformulären låg det andra bildtestet. Försökspersonerna fick gå tillbaka till sina bilder, men med ett nytt blad med egenskaper att fylla i. Efter att ha fått den muntliga instruktionen av försöksledaren att de skulle bedöma bilderna en gång till men denna gång helt bortse från ras så fick de bedöma de tre egenskaperna ung/gammal, vacker/ful och välvårdad/ovårdad på en femgradig skala (se bilaga 3).

The Motivation to Control Prejudiced Reactions Scale. Det fjärde testet i ordningen var Dunton & Fazios frågeformulär på explicita fördomar (se bilaga 3). Testet består av 15 frågor avsedda att mäta hur fördomsfull individen upplevs av andra, hur fördomsfull individen upplever sig själv och hur villig individen är att hålla tillbaka sina fördomar för att inte väcka förargelse hos andra. Bedömningsskalan bestod av Instämmer inte alls (-3) till Instämmer helt (+3). Dessutom rapporterade försökspersonerna ålder, kön och hemland för föräldrar och sig själv.

Procedur

Undersökningen tog plats i ett och samma laboratorium genom hela experimentet. Laboratoriet bestod av ett stort bord mitt i rummet med plats för åtta personer samt fem datorer avskilda från varann med skärmar längs väggarna. Försöksgrupperna varierade i storlek beroende på hur många som kunde komma på de utsatta tiderna. Det största antalet vi kunde ta emot var sju.

Alla försökspersonerna fick innan testningen började veta att det tog cirka trettio minuter och att det rörde sig om ett test framför en datorskärm samt ett häfte med fyra frågeformulär. De gavs också följande instruktion: ”Testen mäter dina sociala attityder till människor av olika etniskt ursprung. Försök att besvara frågorna så snabbt och noggrant som möjligt och hoppa inte över någon fråga”. När försökspersonerna nådde sista testet, kontrollbilderna, fick de en ny instruktion som löd enligt följande: ”Nu ska bedöma de tolv ansiktsbilderna igen men denna gång ska du medvetet bortse ifrån ras och endast bedöma de tre följande egenskaperna”. Samtidigt blev försökspersonerna informerade om att de var helt anonyma.

För att undvika att få en ordningseffekt på de olika frågeformulären så organiserade vi IAT: t, MCRS och första bildtestet i de sex (3*2*1) möjliga ordningar som fanns. Dunton & Fazios test kom som fjärde test och kontroll av bildtestet som femte för samtliga försökspersoner. Anledningen till detta var att Fazios test ett test som öppet mäter fördomar och hur villig man är att avslöja dem och att det andra bildtestet enbart fungerade som en kontrolltest. Efter experimentet var avslutat så fick de som så önskade en kort beskrivning av vad undersökningen handlade om med instruktionen att inte avslöja det för personer som skulle testas vid senare tillfälle.

Vi bearbetade våra data med statistikprogrammet SPSS i version *SPSS 9.0 for Windows*.

Resultat

Först undersökte vi reliabiliteten hos samtliga tester med Cronbachs alpha. Det etniska bildtestet med de tio egenskaperna hade alphavärden mellan .50 och .80 för enskilda bilder. Eftersom bilderna läggs ihop stiger alpha vid beräkningarna, vilket ger tillräckligt höga värden. Vi delade upp rasismtestet i två delar; en för frågorna på modern rasism och en för klassisk rasism. Modern rasism frågorna är mer rakt på sak och mäter mer uppenbart attityder till invandrare. Alphavärdena låg på .86 resp. .729. Fazio hade ett alphavärdet på .79. Samtliga alphavärden var godkända för vår studie.

Alla tester vi gjorde var two-tailed med .05 signifikansnivå ($p < .05$).

IAT

Vi intresserade oss enbart för testblocken. Samtliga värden över 3000 millisekunder avrundades till 3000 eftersom dessa höga värden skulle kunna vara felaktiga på grund av t.ex. bristande uppmärksamhet till följd av något störande ljud. Även värden under 300 ms skulle ha avrundats till 300. Detta eftersom så snabba reaktionstider beror på feltryck och inte den egentliga reaktionen, men några sådana värden fann vi inte. Slutligen logaritmerade vi våra värden innan vi började räkna på dem.

Vi ville beräkna IAT-effekten och började med att ta ut medelvärdet för par 1 (*positivt/utländskt* och *negativt/svenskt*) och par 2 (*positivt/svenskt* och *negativt/utländskt*). Därefter minskade vi par 1 ($M = 6.69$; $SD = .26$) med par 2 ($M = 6.50$; $SD = .19$) och fick fram effekten ($t(57) = 6.02$; $p = .000$). Det är en signifikant effekt i svenskt/positivts favör, vilket innebär att den kombinationen gick fortare att reagera på än utländskt/positivt.

Vi tittade på IAT i hänsyn till ordningen som IAT presenterades om man fick svenskt/positivt eller svenskt/negativt först med hänsyn taget till självpresentation. Detta gjordes med partiella korrelationer. Dessa överrensstämde nästan med de bivariata korrelationerna, vilka inte visade signifikanta resultat (se tabell 3). Detta var vad vi hade förväntat oss av IAT-testet på grund av Devines (1989) resonemang att alla människor har stereotypier vare sig de vill det eller inte.

Etniskt bildtest

Sist i frågeformulärshäftet placerade vi ett likadant bildtest med samma kategorier som i pilotstudien. Detta för att ännu en gång kunna kontrollera att bilderna mätte vad de avsedde och för att testa de nya vita bilderna. Vad vi fann var att de nya ”vackra” vita bilderna jämfört med de fula var signifikant ”unga” ($M = 4.10$ resp. 6.44 ; $SD = 1.16$ resp. 1.14 ; $t(57) = -10.97$; $p = .00$) och ”vackra” ($M = 5.24$ resp. 7.52 ; $SD = 1.37$ resp. 1.44 ; $t(57) = -9.04$; $p = .00$) men inte ”välvärdade” ($M = 4.46$ resp. 4.64 ; $SD = 1.49$ resp. 1.42 ; $t(57) = -.81$; $p = .42$). Detta var trots allt acceptabelt, nu stämmer egenskaperna för de vita bilderna mycket bättre med de för de svarta och gula än i pilotstudien.

För det stora bildtestet tittade vi först på de fula respektive de attraktiva bilderna jämfört med varandra för varje etnicitet. Vi fann att de svarta attraktiva bilderna hade bedömts fördelaktigt jämfört med de fula på de tio egenskaperna ($t = -3.05$; $p = .003$) (tabell 2). Även de gula skilde sig åt med fördel för de attraktiva ($t = -2.68$; $p = .010$). Detta innebar att vi fick en mycket tydlig haloeffekt för de två utgrupperna. Försökspersonerna förtryckte sina fördomar för de svarta och gula när det tydligt var människor av olika etniskt ursprung som man skulle bedöma. De vackra människorna höjdes i egenskaper jämfört med de fula.

Samtidigt fick vi en omvänd haloeffekt för ingruppen. Den normala haloeffekt som brukar finnas då vi ser en vacker person suddades ut och de vita attraktiva skilde sig negativ från de fula ($t = 2.00; p = .050$).

Vidare jämförde vi etniciteterna och då visade det sig att de svarta bilderna skilde sig från de vita ($t(57) = -5.65; p = .000$) och de gula ($t(57) = -9.07; p = .000$) bilderna (tabell 2) med favör för de svarta. De gula och vita bilderna skilde sig inte åt ($t(57) = .173; p = .86$) och bedömdes som lika ”bra”. Resultatet blev att man uttrycker en preferens för utgruppen svarta framför sin egen etnicitet.

Medelvärden och standardavvikelser för svarta, vita och gula bilder finns rapporterade i tabell 2.

Korrelationer

Vi jämförde samtliga test med varandra (tabell 3). Vi fick fram att Dunton & Fazios test korrelerade med modern ($r = -.367$) och klassisk rasism ($r = -.259$). Personer som svarade fördomsfullt på de två rasismdelarna korrelerade positivt med viljan att uttrycka sin fördomsfullhet, sin självpresentation. Modern rasism (MR) korrelerade med klassisk rasism ($r = .785$) vilket var förväntat eftersom de båda mäter rasism. MR korrelerade med de svarta bilderna ($r = .575$) och de gula ($r = .290$) vilket visade att icke-fördomsfulla på MR skattade de svarta och de gula bilderna positivt. Däremot fanns ett motsatt samband för de vita bilderna ($r = -.368$) med MR. Klassisk rasism visade resultat liknande de för MR; svarta ($r = .535$) och gula ($r = .286$). Slutligen fann vi även en signifikant korrelation mellan de gula och de svarta bilderna ($r = .570$), vilken skulle visa på att de som skattade svarta högt även gjorde det för de gula.

Diskussion

I den här studien ville vi undersöka om det implicita måttet verkligen hade ett samband med de explicita måtten. Vi fann att de explicita måtten som förväntat inte korrelerade med det implicita. Detta styrkte de resultat tidigare rapporterade, vilka visar på att alla människor använder sig av stereotypier. Vår undersökning styrker Devines slutsats om att även de som är mindre fördomsfulla uppvisar en automatisk aktivering av stereotypier. Med våra mått kunde vi inte se de individuella skillnader som Fazio kunde påvisa, men det var inte det som var avsikten med vår studie.

Vidare visade det sig att en del av de explicita måtten korrelerade, vilket inte var överraskande. Att vi fick fram ett samband mellan frågeformulären var positivt eftersom vi då kunde vara ganska säkra på att testen mätte vad de avsåg att mäta, d.v.s. att validiteten var hög.

Enligt Kunda (1999) har det visat sig att trots att alla människor har implicita stereotypier så går det att förhindra automatisk aktivering. En sådan situation uppkommer om vi möter en person som tillhör två grupper av stereotypier samtidigt, t.ex. en kinesisk kvinna. Individens undertrycker då den minst dominant av de två tillämpbara stereotypierna för att förhindra att bli förvirrad. Det innebär att om man ser denna kinesiska kvinna äta nudlar med pinnar ur en skål så aktiveras stereotypin för kineser. Skulle man istället se samma kinesiska kvinna stå framför en spegel och sminka sig så aktiveras stereotypin för kvinnor (Kunda, 1999 s. 340).

Då vi känner oss motiverade till det kan vi även förhindra en aktivering av en stereotypi det (Sinclair, 1998; Sinclair & Kunda, 1998). Om en person får positiv feedback från någon av en annan etnicitet kan hon undertrycka sin stereotypi eftersom hon inte vill ifrågasätta trovärdigheten av bedömningen. Om man medvetet undertrycker sina stereotypier kallas det selektiv aktivering (Kunda, 1999, s. 341- 343).

Vi kan även effektivt undertrycka våra stereotypier om vi blir ombedda att göra det. När vi sedan slappnar av igen så återkommer stereotypierna ännu starkare än tidigare (Kunda 1999, s. 345). Vi blir så att säga extra öppna för oönskade tankar. En annan följd blir att mindre kraft återstår för att skapa personliga intryck av den individ eller den grupp som vi avser att kategorisera. Detta beror på att undertryckandet av stereotypier är mentalt resurskrävande och påverkas av flera faktorer. T.ex. om vi är i tidsnöd, är stressade, är upptagna av annat eller är okoncentrerade, om vi är alkohol- eller känslomässigt påverkade (Bodenhausen et al, 1996 s. 236-238).

I en studie som Kunda et al utförde 2002 visade det sig att vita försökspersoner som aktiverar sina stereotypier gentemot svarta inte håller sin stereotypi aktiv under hela interaktionen. Stereotypien tycks upplösas efter cirka 15 minuters konfliktfri interaktion. Detta beror inte på minskat intresse utan helt enkelt på att efter en stund fokuserar man på andra saker hos individen. Vad den aktuella personen gör eller säger blir viktigare, liksom den uppgift man ska utföra. Men om personerna som samspelar blir oense om något så kan den ursprungliga stereotypin med lätthet aktiveras igen (Kunda, Davies, Adams & Spencer, 2002).

Det stora bildtestet gav oss intressanta resultat. Vi fann en tydlig preferens för de svarta bilderna. Försökspersonerna blev genom instruktionen uppmärksamma på att det var olika etniciteter som skulle undersökas och valde då att undertrycka sina stereotypier för att inte framstå som fördomsfulla. De vita och de gula ansiktena i sin tur bedömdes lika i jämförelse med svarta. Man var inte angelägen om att förtrycka fördomar mot de gula ansiktena. Det skulle kunna vara så att stereotypin av ”gula människor” ligger närmare vår bild av västerlänningar. Dessutom fann vi liksom Westerlundh et al att de vita attraktiva

nedvärderades till följd av den funna preferensen för den svarta utgruppen. Det tycks vara ett tecken på att vi är väldigt måna om att inte framstå som fördomsfulla, t.o.m. till den grad att vi väljer att nedvärdera vår egen etnicitet.

Eftersom negativa stereotypier ofta är oönskade kan hela samhällen delvis formas av detta. Det kan finnas uttalade så väl som outtalade regler, lagar och normer, för vad vi får tycka och tänka. Fördomar är exempel på sådant som vi i Sverige inte bör uttrycka vare sig i ord eller i handling. När människor betraktas som fördomsfulla och tvingas försvara sina negativa bedömningar av en grupp man inte själv tillhör resulterar det i undertryckta fördomar (Bodenhausen et al, 1996 s. 246).

I princip skulle regler för fördomar kunna bli överflödiga då uppväxande generationer inte utsätts för efter dem. I ett samhälle som tar avstånd från fördomar skulle det, enligt detta resonemang, i följande generationer inte förekomma några sådana. Att använda sig av regler mot vissa negativa attityder i samhället kan få konsekvenser. När uppmärksamheten inte längre riktas mot att undertrycka fördomarna så kan de återkomma i ännu högre grad än tidigare (Bodenhausen et al, 1996 s. 244). Det kan alltså få en både positiv och negativ följd att inte låta folket fritt uttrycka sina åsikter. Om fördomar försvinner med nästföljande generationer vore detta en önskvärd utveckling. Tyvärr är det inte så enkelt utan undertryckningen kan leda till att ännu starkare negativa attityder växer fram.

I Sverige vill vi gärna framstå som ett jämlikt samhälle där alla har samma möjligheter oavsett ras, kön, ålder m.m. Fördomar existerar dock även här. Vi behöver inte gå längre än till vår egen undersökning för att se hur benägen man är att undertrycka de fördomar man faktiskt har. Hur representativa våra försökspersoner är för den övriga befolkningen kan vi inte svara på.

Genomgående i undersökningen har vi valt att undvika att titta på könsskillnader. Dessa känns inte väsentliga för oss eftersom vi inte har något att koppla dem till. Något som kändes viktigare under bearbetningen av resultaten var den likhet med vilken de vita och gula bilderna bedömdes. Hur hade utfallet blivit om vi bara hade jämfört vita och gula ansikten?

Referenser

- Akrami, N., Ekehammar, B. & Araya, T. (2000). Classic and modern racial prejudice: a study attitudes toward immigrants in Sweden. *European Journal of Social Psychology*, 30, 521-532.
- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Garden City, NY: Doubleday/Anchor.
- Andersson, F. & Nilsson, J. (2001). *Det vet man ju hur lärare är... - en explorativ studie av lärares explicita och implicita stereotypier gentemot invandrare*. C-uppsats, Institutionen för psykologi: Lunds universitet.
- Ashburn-Nardo, L., Voils, C. I. & Monteith, M. J. (2001). Implicit Associations as the Seeds of Intergroup Bias: How Easily Do They Take Root? *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 789-799.
- Bern, Dina. (2001). *The Effect of Contact on Stereotyping, Anxiety and the Halo Effect measured with racial-ethnic pictures of faces, illustrations of homogenous and mixed racial-ethnic interaction and a Modern Racism Scale*. C-uppsats, Institutionen för psykologi: Lunds universitet.
- Bodenhausen, G. V. & Macrae, C. N. (1996). The Self-Regulation of Intergroup Perception: Mechanisms and Consequences of Stereotype Suppression. In C. Neil Macrae, Charles Stangor and Miles Hewstone (Eds.) *Stereotypes and Stereotyping* (pp. 227-247) New York: The Guildford Press.
- Brewer, M. B. (1996). When Stereotypes Lead to Stereotyping: The Use of Stereotypes in Person Perception. In C. Neil Macrae, Charles Stangor and Miles Hewstone (Eds.) *Stereotypes and Stereotyping* (pp. 254-271) New York: The Guildford Press.
- Dasgupta, N. & Greenwald, A. G. (2001). On the malleability of automatic attitudes-combating automatic prejudice with images of admired and disliked individuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 800-814.
- Devine, P. G. (2001). Implicit Prejudice and Stereotyping: How Automatic Are They? Introduction to the Special Section. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 757-759.
- Devine, P.G. (1989). Stereotypes: their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 5-18
- Dovidio, J. F., Brigham, J. C., Johnson, B. T. & Gaertner, S. I. (1996). Stereotyping, Prejudice, and Discrimination: Another Look. In C. Neil Macrae, Charles Stangor and Miles Hewstone (Eds.) *Stereotypes and Stereotyping* (pp. 276-312) New York: The Guildford Press

Dunton, B. C. & Fazio, R. H. (1997). An individual difference measure of motivation to control prejudice reactions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 316-326.

Greenwald, A. G., Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4-27.

Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition, the implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1464-1480.

Greenwald, A. G., Banaji, M. R., Rudman, L. A., Farnham, S. D., Nosek, B. A., & Mellot, D. S. (2001). A unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept. in press <http://faculty.washington.edu/agg/pdf/Unified.010601.pdf>

Karpinski, A. & Hilton, J. L. (2001). Attitudes and the Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 774-788.

Kunda, Z. (1999). Stereotypes. *Social cognition; making sense of people* (pp. 313-393). Cambridge, Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.

Kunda, Z., Davies, P. G., Adams, B. D. & Spencer, S. J. (2002). The dynamic time course of stereotype activation: Activation, dissipation, and resurrection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 283-299.

Lowery, B. S., Hardin, C. D. & Sinclair, S. (2001). Social influence effects on automatic racial prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 842-855.

Mackie, D. M., Hamilton, D. L., Susskind, J. & Rosselli, F. (1996). Social Psychological Foundations of Stereotype Formation. In C. Neil Macrae, Charles Stangor and Miles Hewstone (Eds.) *Stereotypes and stereotyping* (pp. 3-35) New York: The Guildford Press.

Pulakos, E. D., Schmitt, N. & Ostroff, C. (1986). A warning about the use of a standard deviation across dimensions within rates to measure halo. *Journal of Applied Psychology*, 71, 29-32.

Stangor, C. & Schaller, M. (1996). Stereotypes as individual and collective representations. In C. Neil Macrae, Charles Stangor and Miles Hewstone (Eds.) *Stereotypes and stereotyping* (pp. 3-35) New York: The Guildford Press.

Stangor, C. (2000). Volume Overview. i C. Stangor, (red). *Stereotypes and prejudice*, (pp. 1-19) Philadelphia: Psychology Press.

Westerlundh, B. E., Bern, D., Hansson, S. B. & Bäckström, M. (2002). *Defensive Antiracism: A Strategic Component Steers Automatic Evaluation as a Human Would a Car*. Unpublished manuscript, Institution of Psychology: Lund University.

Tabell 1

Pilotstudien - Medel, standardavvikelser och jämförelser för de attraktiva resp. de mindre attraktiva personerna med olika etniskt ursprung.

Signifikansnivå $p < .05$

2 – tailed

	Mean	Std Dev.	<i>t</i> (29)	<i>p</i> =
Svart – ung				
Attraktiv	3.87	.73		
Ful	6.23	.94	-11.81	.000
Svart – vacker				
Attraktiv	5.30	1.32		
Ful	7.16	1.02	-7.53	.000
Svart - välvårdad				
Attraktiv	4.76	1.19		
Ful	5.60	1.07	-3.34	.002
Gul – ung				
Attraktiv	3.57	.82		
Ful	7.23	.86	-15.19	.000
Gul – vacker				
Attraktiv	4.47	1.28		
Ful	7.20	1.24	-7.91	.000
Gul - välvårdad				
Attraktiv	3.97	1.61		
Ful	5.50	1.33	-5.28	.00001
Vit – ung				
Attraktiv	4.20	1.06		
Ful	3.66	.84	2.57	.016
Vit – vacker				
Attraktiv	5.43	1.19		
Ful	5.40	1.22	.13	.90
Vit - välvårdad				
Attraktiv	4.17	1.55		
Ful	6.10	1.35	-5.41	.000

Tabell 2

Medelvärden och standardavvikelser för attraktiva resp. fula inom varje etnicitet och jämförelser mellan svarta, vita och gula.

Signifikansnivå $p < .05$

2 – tailed

	N	Mean	Std.Dev.
Svart vacker	58	65.97	10.78
Vit vacker	58	80.90	11.57
Gul vacker	58	77.31	9.98
Svart ful	58	71.05	13.74
Vit ful	58	77.28	12.94
Gul ful	58	81.47	11.20
Svart	58	137.02	21.18
Vit	58	158.17	20.31
Gul	58	158.78	17.63

	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i> =
Sva - Vit	(57)	-5.65	.000
Sva - Gul	(57)	-9.07	.000
Vit - Gul	(57)	-.173	.086
Svavac - Vitvac	(57)	-7.17	.000
Svavac - Gulvac	(57)	-7.69	.000
Vitvac - Gulvac	(57)	1.95	.06
Svaful - Vitful	(57)	-2.48	.016
Svaful - Gulful	(57)	-6.77	.000
Vitful - Gulful	(57)	-1.78	.08
Svavac – Svaful	(57)	-3.05	.003
Vitvac - Vitful	(57)	2.0	.05
Gulvac – Gulful	(57)	-2.68	.01

Tabell 3

Korrelationer för det implicita och de explicita måtten.

** Korrelationer är signifikanta på $p < .01$ nivå.

* Korrelationer är signifikanta på $< .05$ nivå.

2 – tailed

	IAT	MCPR-S	KR	MR	Svart	Gul
MCPR-S	-.033					
Klassisk	.026	-.259*				
Modern	.134	-.367**	.785**			
Svart	.157	-.197	.535**	.575**		
Gul	-.071	-.223	.286*	.290*	.570**	
Vit	-.015	.008	-.170	-.368**	.056	.027